

OCROTIREA JURIDICĂ A DREPTULUI FUNDAMENTAL AL OMULUI LA UN MEDIU SĂNĂTOS

Ion DĂNOI
Corneliu VRABIE

Abstract: *The right to a healthy environment may be part of existing international law being implemented through human rights instruments. The procedural aspect of the right to a healthy environment embodies the right to information, the right to participate and the right to effective remedies. Participation in the decision-making process and available and effective means of redress are essential features of the right to a healthy environment. Expressed in the field of human rights law, these principles convey the notions that citizens are entitled to participate. The Aarhus Convention links environmental protection and human rights norms and is the first international legally binding instrument elaborating on Principle 10 of the Rio Declaration and recognizing the right to a healthy environment.*

Chiar dacă nu există unitate de opinii în legătură cu denumirea sa⁴¹⁴, se acceptă că dreptul la mediu sănătos este unul dintre drepturile fundamentale ale omului cuprinse în generația a treia, acea a drepturilor de solidaritate. Denumirea de drept la un mediu sănătos este cea mai potrivită, pentru că este și cea mai cuprinzătoare⁴¹⁵; având un grad mare de generalitate, poate acoperi toate celelalte variante existente în literatura de specialitate: drept la mediu sănătos și echilibrat ecologic⁴¹⁶, drept la conservarea mediului înconjurător⁴¹⁷, drept la un mediu protejat⁴¹⁸ ...

Mediul va fi considerat sănătos atunci când va asigura condițiile proprii de existență și dezvoltare pentru toate ființele care trăiesc la un moment dat pe Terra. Pentru a fi sănătos, el va trebui, fără îndoială, să fie și echilibrat ecologic, conservat prin orice mijloace și protejat.⁴¹⁹

Dreptul omului la un mediu sănătos și protejat este un drept subiectiv atât universal (global, colectiv) cât și individual. El este considerat ca fiind un drept nou în categoria drepturilor fundamentale ale omului, conturat mai ales și în primul rând la nivel internațional⁴²⁰.

⁴¹⁴ Iancu Gh., „Drepturile fundamentale și protecția mediului”, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1998, p. 165.

⁴¹⁵ Gorunescu M., „Ocrotirea mediului prin norme penale” // Revista de drept penal, nr. 2/2004, p. 54.

⁴¹⁶ Duțu M., „Tratat de dreptul mediului”, vol. I, Editura Economică, București, 1997, p. 92.

⁴¹⁷ Kiss A., „Droit international de l'environnement”, Pedone, Paris, 1989, p. 20.

⁴¹⁸ Iancu Gh., op. cit., p. 165.

⁴¹⁹ Gorunescu M., „Ocrotirea mediului prin norme penale” // Revista de drept penal, nr. 2/2004, p. 54.

⁴²⁰ Recunoașterea implicită a acestui drept s-a efectuat pentru prima dată pe plan internațional în Declarația adoptată în 1972 de către prima Conferință Mondială a O.N.U. privind mediul. Deși nu s-a dat o definiție acestui drept, s-au făcut unele referiri la drepturile fundamentale ale omului, menționându-se că omul are dreptul fundamental la libertate, egalitate și condiții de viață satisfăcătoare într-un mediu a cărui calitate îi permite să trăiască în mod demn și în prosperitate. Omul, în conformitate cu art. 1 al Declarației, are datoria solemnă de a proteja și de a ameliora mediul pentru generațiile prezente și viitoare.

O recunoaștere expresă acest drept a găsit la Conferința de la Rio de Janeiro din 3-14 iunie 1992, și respectiv în Declarația de la Rio de Janeiro cu privire la mediu și dezvoltare care în principiul 1 proclamă dreptul omului la o viață sănătoasă și productivă în armonie cu natura.

Pornind de la faptul că drepturile omului sunt efective numai în măsura în care sunt declarate prin legislațiile interne ca drepturi fundamentale și sunt garantate în exercitarea lor, (deci numai dacă sunt înscrise în sistemul constituțional, legislativ și judiciar al fiecărui stat) se impune în acest sens, corelarea reglementărilor interne cu cele internaționale.

În literatura de specialitate, recunoașterea unui asemenea drept este aproape unanimă, deoarece, chiar realitățile economico-sociale și juridice actuale evidențiază importanța majoră a unui astfel de drept. Considerându-se că protecția mediului are ca obiectiv principal ocrotirea vieții, a integrității psihice și morale, orice ființă umană este îndreptățită la asigurarea unui mediu echilibrat și sănătos, tocmai în virtutea dreptului său primordial la viață, la sănătate și demnitate.⁴²¹ În sprijinul unor astfel de orientări se invocă și faptul că, dacă dreptul omului la un mediu înconjurător corespunzător decurge din interesul comun al umanității, atunci, acest interes se reflectă direct în drepturile recunoscute individului.⁴²²

Recunoașterea dreptului la un mediu sănătos, ca drept fundamental al omului, apare ca o condiție esențială pentru afirmarea plenară a celorlalte drepturi fundamentale ale omului, care poate se află într-o indestructibilă unitate.

Reglementarea juridică actuală evidențiază conturarea și constatarea, atât la nivel național, cât și internațional, a unui drept fundamental al omului la un mediu ambiant sănătos și echilibrat.

O idee standard, acceptată de majoritate, este dreptul la un mediu decent. O altă opinie se referă la „*un mediu înconjurător decent și sănătos*”. Principiul I al Declarației de la Stockholm⁴²³ se referă la „o viață demnă și bunăstare”. Dintre toate documentele universale și regionale ce se referă la drepturile omului, cea mai specifică prevedere se conține în Carta Africană a drepturilor omului și popoarelor⁴²⁴, care prevede că toate popoarele au dreptul la un mediu înconjurător general satisfăcător favorabil pentru dezvoltarea lor. Comisia Mondială de Dezvoltare și Mediu a propus ca un principiu juridic fundamental „*dreptul fundamental al tuturor ființelor umane la un mediu înconjurător corespunzător sănătății lor și bunăstării*”⁴²⁵. Posibil, cea mai acceptabilă definiție ar fi *dreptul la un mediu înconjurător sănătos*. Ideea de mediu sănătos, nepoluat, echilibrat, are semnificații fundamentale: prin termenul „sănătos” se are în vedere un mediu nepoluat, prielnic dezvoltării fizice și intelectuale a omului. El are o dimensiune umană, urmărind apărarea integrității fizice și morale a acestuia. Această expresie este suficient de clară pentru a cuprinde toate acele obiective cărora le servesc drepturile omului.

Dreptul fundamental la un mediu înconjurător sănătos invocă următoarele argumente: dreptul fundamental la un mediu înconjurător sănătos constituie o premisă a realizării altor drepturi fundamentale ca: dreptul la viață, dreptul la ocrotirea sănătății, dreptul la muncă și la protecția socială a muncii, dreptul la integritatea fizică și psihică, dreptul de proprietate, dreptul la informație, existența obligației fundamentale a statului de a asigura refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic, de a acorda acces liber la informația referitoare la starea mediului natural, la calitatea produselor alimentare etc.

Necesitatea într-un mediu sănătos este imperioasă pentru protecția vieții, păstrarea și îmbunătățirea calităților și condițiilor acesteia. În cadrul examinării noțiunii de drept la un

---

⁴²¹ Duțu M., „*Drepturile fundamentale ale omului la un mediu sănătos și echilibrat din punct de vedere ecologic*”, Revista Drepturile omului, nr. 1/1992, pag. 18.

⁴²² Kiss A., „*Definition et nature juridique d'un droit de l'homme a l'environnement*”, U.N.E.S.C.O., 1987, pag. 19.

⁴²³ Declarația Conferinței ONU privind mediul de la Stockholm, 5-16 iunie 1972.

⁴²⁴ Carta Africană asupra drepturilor omului și ale popoarelor, adoptată la cea de-a XVIII-a Sesiune a Conferinței OUA (Nairobi, 1981).

⁴²⁵ Raportul Comisiei Mondiale de Dezvoltare și Mediu, 1998, p. 302.

mediu înconjurător sănătos, acesta are un anumit specific, concretizat în unele trăsături specifice față de celelalte drepturi fundamentale care îi conturează acestuia personalitatea⁴²⁶. Aceste trăsături specifice sunt următoarele:

- 1) *caracterul pozitiv* al acestui drept, motiv pentru care statul trebuie, în virtutea caracterului social și a obligațiilor constituționale pe care le are, să ia măsuri pentru refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și pentru menținerea echilibrului ecologic și crearea condițiilor necesare creșterii calității vieții;
- 2) acest drept *nu este un drept fundamental la un mediu înconjurător ideal*, care este imposibil de definit, ci la un mediu înconjurător care trebuie să fie protejat pentru a oferi ființei umane și colectivității sănătate, echilibru ecologic, calitate a vieții, decență în viață, curățenie și siguranță a traiului;
- 3) este *singurul drept fundamental care necesită existența unui element temporal*, pentru că acesta nu este reglementat și recunoscut numai pentru generațiile prezente, ci și pentru cele viitoare;
- 4) sub aspect procedural, protejarea unui asemenea drept presupune un anumit specific. Explicația constă în faptul că mediul înconjurător poate fi protejat numai prin măsuri preventive. Prevenirea trebuie să se realizeze prin decizii și, mai ales, ca urmare a informării prin participarea opiniei publice. Informarea și participarea trebuie să se facă pe cât posibil în prealabil. Dauna ecologică produsă echivalează cu neconservarea și neprotejarea mediului înconjurător, uneori fiind ireversibilă, responsabilitatea pentru impactul ecologic produs având uneori numai un rol educativ, nu și reparator. Cu alte cuvinte, în domeniul acestui drept, esențialul este prevenirea și nu caracterul reparator al răspunderii pentru daune ecologice. O asemenea idee este scoasă în evidență și de dificultățile întâmpinate și sesizate de doctrină în legătură cu stabilirea răspunderii și, mai ales, cu întinderea și dovada daunei ecologice⁴²⁷;
- 5) *necesitatea informării asupra protecției mediului înconjurător și a participării tuturor*, acest drept creând drepturi și obligații pentru toți, nu numai pentru stat.
- 6) *calitatea subiecților acestui drept fundamental*. Una din problemele care s-au ridicat în literatura de specialitate și care se referă la particularitățile acestui nou drept fundamental a fost problema privind titularul său; altfel spus, „dreptul la mediu trebuie considerat un drept al persoanei umane, beneficiar (unic) privilegiat al conservării naturii, sau el înglobează în câmpul său de protecție întreg mediul? Este un drept al individului ori un drept al naturii?

Considerăm că titularul unui asemenea drept nu poate fi decât ființa umană, întrucât un asemenea drept trebuie recunoscut doar în funcție de viața umană. Omul trebuie însă considerat ca parte componentă a mediului înconjurător. Protejând omul, este necesar să protejăm mediul înconjurător, iar protejarea celui din urmă atrage protejarea ființei umane.

- 7) *necesitatea garantării acestui drept atât la nivel național cât și la nivel internațional*, având în vedere, mai ales, consecințele ce le pot avea degradările produse mediului înconjurător.

Dreptul la un mediu sănătos și echilibrat presupune în principiu: dreptul de a trăi într-un mediu nepoluat, nedegradat de activități care pot afecta mediul, sănătatea și bunăstarea oamenilor și dezvoltarea durabilă; dreptul la cel mai ridicat nivel de sănătate, neafectat de degradarea mediului; accesul la resursele de apă și hrană adecvate; dreptul la un mediu de muncă sănătos; dreptul la condiții de locuit, de folosire a terenurilor și la condiții de viață într-un mediu sănătos; dreptul la asistență în caz de catastrofe naturale și produse de om; dreptul de a beneficia de folosirea durabilă a naturii și a resurselor acesteia; dreptul la conservarea elementelor reprezentative ale naturii.

---

⁴²⁶ Iancu Gh., „Drepturile fundamentale și protecția mediului”, București, 1998, p. 173.

⁴²⁷ *Ibidem*, p. 174.